

Andrzej J. Szwarc

"Materialien zur Sterbehilfe. Eine internationale Dokumentation", pod red. Albina Esera i Hansa-Georga Kocha, Freiburg i Br. 1991 : [recenzja]

Palestra 37/3-4(423-424), 96-99

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

du nieprzestrzegania zasad bezpiecznego przetaczania krwi lub wykonywania innych zabiegów (np. zastrzyki) z narażeniem na zarażenie osób zdrowych, czy osoby zarażone wirusem HIV mogą przebywać w otoczeniu osób zdrowych, zamieszkiwać wśród lub obok nich i czy ludzie zdrowi mogą się temu przeciwstawić, itp. Tak się wyłoniło szereg problemów, które wymagają prawnego uregulowania. Być może prawo w walce z epidemiami chorób zakaźnych może okazać się bronią ułomną lub zawodną, jednakże i normy prawne w pewnych wypadkach mogą się okazać pomocne, a w innych wręcz konieczne.

W związku z epidemią AIDS, zagrażająca zdrowiu, a nawet bytowi całej ludzkości zachodzi konieczność przebudowania lub uzupełnienia istniejącego systemu prawnego, w szczególności w dziedzinach prawa karnego, cywilnego, ubezpieczeniowego, administracyjnego; występuje też potrzeba utworzenia policji sanitarnej. Przykłady można mnożyć, jednakże to, co powiedziano wyżej, świadczy o słuszności zgłoszonego postulatu.

Juliusz Leszczyński

■ **Materialien zur Sterbehilfe. Eine internationale Dokumentation.**

Pod redakcją Albina Esera i Hansa-Georga Kocha, Freiburg i .Br. 1991, Beiträge und Materialien aus dem Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, Band S 25, s. 799.

Recenzowana książka zawiera materiały dotyczące szeroko pojętej problematyki pomocy udzielanej człowiekowi w umieraniu, polegającej na przyspieszeniu śmierci. Problematyka ta jest stałym przedmiotem zainteresowania, rozważań, dyskusji i zażartych sporów, zwłaszcza w środowiskach prawniczych i lekarskich. Temat ten wzbudza szczególne ożywienie, ilekroć opinia publiczna bywa poruszana spektakularnymi przypadkami tego rodzaju zachowań. Gwałtowny rozwój medycyny sprawia równocześnie, że doniosłość tego zagadnienia uległa spotęgowaniu i że w jeszcze większym niż dotychczas stopniu pomoc w umieraniu stała się doniosłym problemem, rozważanym przede wszystkim w kontekście coraz bogatszej wiedzy medycznej i możliwości leczenia oraz w świetle ocen etycznych i prawnych. Problematyka ta nie zna też granic i w większym

lub mniejszym stopniu wszędzie wzbudza zainteresowanie i wywołuje wątpliwości.

Nie jest więc przypadkiem i nie dziwi fakt, że w tych warunkach zjawisko to uczyniono przedmiotem pogłębionych i prawnoporównawczych badań, oraz że badania takie podjęto właśnie w Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht we Freiburgu i.Br. Instytut ten jest bowiem powołany do prowadzenia badań prawnoporównawczych w dziedzinie prawa karnego i kryminologii, mając w tym względzie nie kwestionowane doświadczenia i dorobek. Omawiane zagadnienie mieści się ponadto w szerszej problematyce karnoprawnych aspektów medycyny, w problematyce stanowiącej jeden z przedmiotów szczególnego zainteresowania w działalności badawczej Instytutu. Z zagadnieniem pomocy w umieraniu wiążą się wreszcie nierozzerwalnie problemy, które były albo są przedmiotem odrębnych badań prowadzonych w tym Instytucie (na przykład zagadnienie początku życia ludzkiego, problematyka przerywania ciąży, sztucznego zapłodnienia i eksperymentów genetycznych, transplantacji organów itp.).

Materiał zebrany w recenzowanej książce jest imponujący i bardzo interesujący. Książkę tworzą obszerne raporty krajowe, wypełniające łącznie prawie 800 stron, ujęte według jednolitego na ogół modelu. Raporty te zawierają informacje dotyczące następujących państw: Republika Federalna Niemiec, b. Niemiecka Republika Demokratyczna, Australia, Belgia, Francja, Grecja, Wielka Brytania, Włochy, Kanada, Holandia, Dania, Finlandia, Islandia, Norwegia, Szwecja, Austria, Portugalia, Szwajcaria, Hiszpania i USA. Każdy raport składa się z dwóch fragmentów: z części opisowej i z części dokumentacyjnej.

W części opisowej raportów autorzy relacjonują ustawowe regulacje karnoprawne związane z udzielaniem pomocy w umieraniu, odpowiednie postanowienia zawarte w przepisach regulujących wykonywanie zawodu lekarza i zawodów pokrewnych, postanowienia różnych organizacji i innych gremiów zawodowych odnoszące się do tego zagadnienia, orzecznictwo sądowe oraz orzecznictwo innych organów lub instytucji poświęcone omawianej problematyce, piśmiennictwo (zwłaszcza prawnicze-karnistyczne, ale nieraz także medyczne, medyczno-etyczne i filozoficzno-teologiczne), różne inicjatywy rejestrowane w tym zakresie, w tym także inicjatywy i projekty ustawodawcze, stanowisko Kościoła lub Kościołów różnych wyznań, działania podejmowane przez różne organizacje nie mające charakteru stowarzyszeń zawodowych, wreszcie także stanowiska reprezentowane przez tzw. opinię publiczną.

Część dokumentacyjna raportów zawiera natomiast teksty materiałów źródłowych powoływanych i komentowanych w części opisowej. Są to więc przede wszystkim teksty odpowied-

nich przepisów prawnych różnej rangi (przepisów kodeksów karnych i innych ustaw karnych, przepisów policyjnych i administracyjnych), przepisów obowiązujących w szpitalach i innych podobnych zakładach, teksty orzeczeń sądowych i rozstrzygnięć organów ścigania oraz decyzji administracyjnych, teksty postanowień różnych zrzeszeń zawodowych, organizacji i stowarzyszeń, różnych rezolucji i uchwał, propozycji i projektów ustawodawczych oraz wykazy piśmiennictwa. Książka zawiera ponadto obszerny fragment poświęcony dokumentom sporządzonym przez wiele różnych instytucji międzynarodowych. Przytaczane i omawiane są postanowienia takich instytucji jak Rada Europy lub Organizacja Narodów Zjednoczonych, postanowienia różnych konwencji, uchwały kongresów, dokumenty kościelne. Wiele tekstów źródłowych przytoczono w oryginalnej wersji językowej, a niektóre także w tłumaczeniu na język niemiecki.

Szczególnie obszerny, bo liczący 163 strony, jest raport dotyczący Republiki Federalnej Niemiec, opracowany przez Hansa-Georga Kocha, który koordynował całość badań i przygotowanie raportów krajowych oraz który w recenzowanym opracowaniu jest także autorem wprowadzenia i ogólnego zarysu prawno-porównawczego. Raport ten świadczy o tym, że omawiana problematyka stanowi w Republice Federalnej Niemiec przedmiot niezwykle żywego zainteresowania. Bardzo obszerne jest piśmiennictwo niemieckie poświęcone temu zagadnieniu (autor przytacza wykaz piśmiennictwa obejmujący prawie 300 pozycji), bogate jest orzecznictwo sądów i innych organów w tych sprawach (interesująca jest lektura wyroków Najwyższego Sądu Związkowego i sądów niższych instancji, przytaczanych w raporcie wraz z uzasadnieniami, wypełniających prawie 40 stron opracowania), rejestruje się też w Niemczech istnienie wielu różnych regulacji, uchwał, propozycji i projektów ustawodawczych, których teksty – przytaczane w raporcie nieraz tylko we fragmentach – obejmują również około 40 stron opracowania.

Inne raporty krajowe nie są wprawdzie tak obszerne i ich część dokumentacyjna nie jest bogata, jednakże wszystkie są bardzo cennym źródłem informacji o obowiązujących regulacjach oraz o poglądach odnoszących się do badanej problematyki. Są zresztą państwa, w których także rejestruje się bogate piśmiennictwo (np. Australia, Belgia, Francja, Grecja, Wielka Brytania, Włochy, Kanada, Austria, Szwajcaria, USA), orzecznictwo sądowe (np. Belgia, Francja, Wielka Brytania, Holandia, Dania, USA), regulacje (np. Australia, Kanada, Szwajcaria, USA), albo różne inne dokumenty (np. Kanada, Szwajcaria) poświęcone tym zagadnieniom.

Powyższe informacje o treści omawianej książki przekonują o tym, że niemożliwe jest dokładniejsze zrelacjonowanie w recenzji tego bardzo obszernego opracowania. Jest tak tym bardziej, że roz-

ważania, informacje i materiały źródłowe zawarte w książce dotyczą bardzo wielu różnych problemów, związanych wprawdzie nierozzerwalnie z zasadniczym przedmiotem badań, jednakże będących w prawie karnym także samoistnymi zagadnieniami skupiającymi zainteresowanie i stanowiącymi przedmiot im tylko poświęconych opracowań. Chodzi, między innymi, o takie zagadnienia, jak pojęcie śmierci i sposoby jej ustalenia, zabójstwo na żądanie, zabójstwo z litości lub ze współczucia, udział w samobójstwie innej osoby, tzw. bierna i czynna eutanazja, zarówno na życzenie umierającego, jak i bez jego udziału, przerwanie zabiegów podtrzymujących życie noworodków itp.

Zainteresowani omawianą problematyką powinni więc koniecznie sięgnąć do recenzowanej książki. Wiele informacji na temat pomocy w umieraniu zawartych jest bezpośrednio w samym tekście opracowania. Przytoczone zaś teksty źródłowe zwalniają od konieczności ich osobistego i żmudnego poszukiwania oraz pozwalają zweryfikować poglądy formułowane przez autorów raportów krajowych. Bogate informacje o piśmiennictwie na ten temat w poszczególnych państwach stanowią bardzo poważne ułatwienie dla każdego, kto będzie chciał podjąć i pogłębić omawianą problematykę lub niektóre jej aspekty. Nie sposób wyobrazić sobie zajmowania się przez kogośkolwiek w przyszłości poruszoną problematyką bez korzystania z tego bardzo wartościowego opracowania. Jednocześnie należy wyrazić życzenie, by poddane badaniom zjawisko było nadal i częściej, również w Polsce, przedmiotem pogłębionych studiów, ocen i opracowań. Pożądane będzie korzystanie w tym względzie z doświadczeń i dorobku innych państw, przedstawionych w omówionej książce.

Andrzej J. Szwarec